

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 14 (Şubat/February 2024), s. 773-782.

Geliş Tarihi-Received: 28.12.2024

Kabul Tarihi-Accepted: 03.01.2024

Araştırma Makalesi-Research Article

ISSN: 2687-5675

DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1411129

Modern Türk Felsefesinde *Devlet* Kavramı: Nurettin Topçu Örneği

The Concept of State in Modern Turkish Philosophy: The Concept of State in the Philosophy of Nurettin Topçu

Hayyam CELİLZADE*

Öz

Nurettin Topçu *İradenin Davası-Devlet ve Demokrasi*, *Büyük Fetih*, *Komünizm Karşısında Yeni Nizam* isimli eserlerinde devlet konusuna eğilmiştir. Ancak bu çalışmaları arasında *İradenin Davası-Devlet ve Demokrasi* onun devlet kuramının esasını teşkil eden tezleri ihtiva etmesi açısından önem arz eder. Bu nedenle makalemizde söz konusu eserini merkeze aldık. Onun felsefesinin temelini irade kavramı oluşturduğu için devlet kuramı da doğrudan irade kavramıyla ilişkilidir. Nurettin Topçu devletleri iradeli ve iradesiz olarak ikiye ayırır. O her şeyin esasında iradenin yer aldığını ve Allah'a götüren iradenin hakiki olduğunu ileri sürer. Nurettin Topçu, hakiki irade esasında kurulmayan modern devletin insanları kurtuluşa değil ıstıraba götürdüğünü söyler. Bu çerçevede o modern devletin, insanın iradesini engellediği ve tahrip ettiği üzerinde durur. Modern devlet insanın iradesini tahrip ettiği için millet, sanat, din ve ahlâk alanları da bozulmuştur. İnsanın iradesinin tahrip olması, Nurettin Topçu'ya göre devletin mutlaklaştırılmasıyla ilintilidir. Gerçek iradenin devlete referansla anlatımı ve "hikâyeleştirilmesi" insanın ıstırabına ve millet, sanat, din ve ahlâk alanlarının bozulmasına yol açar. Peki, insanı sefalet halinden, millet, sanat, din ve ahlâk alanları ise tahribattan kurtarmak mümkün müdür? Bu bağlamda modern devlete rakip ve alternatif bir devlet nasıl tasavvur edilebilir? Bu sorulara Nurettin Topçu'nun nasıl yanıt verdiğini makalemizde konu edeceğiz. Binaenaleyh işbu sorunun yanıtıyla birlikte Nurettin Topçu'nun devlet kuramının mahiyeti de ortaya çıkmış olacak.

Anahtar Kelimeler: Devlet, irade, ahlak.

Abstract

Nurettin Topçu focused on concept of the state in his works titled *İradenin Davası-Devlet ve Demokrasi*, *Büyük Fetih*, *Komünizm Karşısında Yeni Nizam*. However, among these works, *İradenin Davası-Devlet ve Demokrasi* is important for his theory of the state. Since the concept of will forms the basis of his philosophy, his theory of the state is directly related to the concept of will. He argues that the will is at the basis of everything and that the will that leads to God is genuine. Nurettin Topçu says that the modern state, which is not founded on the basis of true will, leads people not to salvation but to suffering. In this context, he emphasizes that the modern state prevents and destroys the human will. Since the modern state destroys the will of man, the fields of nation, art, religion and morality are also corrupted. According to Nurettin Topçu, the destruction of the human will is related to the absolutization of the state.

* Dr., e-posta: hayyamcelilzade@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7739-9388.

The narration of the real will with reference to the state leads to human suffering and the deterioration of the fields of nation, art, religion and morality. So, is it possible to save human beings from misery and the nation, art, religion and ethics from destruction? In this context, how can a rival and alternative state to the modern state be envisioned? How Nurettin Topçu answers these questions will be the subject of our article. Therefore, with the answer to this question, the nature of Nurettin Topçu's theory of the state will be revealed.

Keywords: State, will, morality.

Giriş

Nurettin Topçu insandaki en büyük gücün irade olduğunu ve iradenin yaşamın yöneticisi olduğunu ifade etmektedir. İnsanın iradeyi haiz olmasının maceraperestlik değil, kendini bilmekle alakalı bir potansiyellik olduğundan söz eden Nurettin Topçu, kendini bilen kimsenin iradesini Allah'a yönlendireceğini ifade eder. "Gayesine ulaşabilen gerçek ve tam irade, fertten başlayan, aile ile devleti yani otoriteyi isteyen, millet ve insanlık basamaklarından da geçerek Allah'a ulaştıran iradedir" (Topçu, 2012, s. 16). O, iradenin mekanik bir olay olmadığını, örneğin dayağa dayakla karşılık vermenin irade fiili olmadığını, iradenin Allah'a ulaşmak isteyen mistik bir güç olduğunu belirtmektedir. Nitekim irade mekanik bir olay olsaydı bütün insanların iradesi aynı olurdu şeklinde bir sav dile getiren Nurettin Topçu, insanların aynı nesnelere arzulamadıkları nedeniyle de iradenin mekanik tabiatı olmadığını görüşündedir. Ona göre irade, insanda doğuştan mevcuttur. "İnsan denilen öznel varlığın cevheri iradedir" (Topçu, 2012, s. 17) ve irade duygularla gıdalanır ve iradenin dıştaki eseri de harekettir. "Hareket de bir defa meydana çıkınca etrafına dal budak salan bir ağaç gibi dağılır, yeşerir (...). İşte hakikî zekâ, faal zekâ budur. Hareketten doğan ve yeni hareketler yaratan tefekkür elbette kısır değildir. O, kuvvetlerin kuvvetidir" (Topçu, 2006, s. 48). İradenin amacı olduğuna da dikkat çeken Nurettin Topçu, amaçsız iradenin tahrip olacağını ve ıstıraba yol açacağını ancak Allah'a ulaşmayı amaç edinen iradenin bu durumdan kurtulacağını söyler. Allah'a yönelen irade diğerkâmdır; millet, devlet, sanat, din ve ahlak alanlarına fayda sağlayan iradedir. Fert, millet, devlet, sanat, din ve ahlâk iradenin uğradığı güzergâhlardır. İradesi bu güzergâhlardan birini amaç edinen ve mutlaklaştıran irade tahribata uğrar ve bu alanları bozar. Bu bağlamda Nurettin Topçu modern insanının en temel vazifesinden söz eder. "Batan bir dünya nizamının enkazı üzerindeyiz. Yeni bir nizâm, ahlâkta, hukukta, sanatta, dinde ve devlette insanlığa dayanacak yeni temeller bulmak zarureti neslimizin zayıf omuzlarını şiddetle sarsıyor" (Topçu, 1999, s. 13).

Fert, Ferdiyet ve İrade

Nurettin Topçu'ya göre insanın ıstırap hissetmesi onun iradeyi haiz bir varlık olduğuna işarettir. İstırap, insandaki karşı koymanın neticesidir ve bu karşı koyma insan iradesinin Allah'a yönelmesine yol açar. Ancak burada bir zorunluluk değil imkân var. Yani ıstırap iradeyi Allah'a yöneltir de yöneltmeyebilir de. İradenin nesnelere amaç edinmesi insanda ıstıraba yol açar. Nesnelere dünyayla uyum içinde var olur. Başka bir ifadeyle nesnelere dünyaya karşı koyma özelliği yoktur. Nesnelere amaç edinen iradenin giderek "nesneleşeceğini" yani dünyaya karşı koyamayacağını vurgulayan Nurettin Topçu, insanın kendisini nesnelere ayırt etmek için bunu ispatlaması gerektiği görüşündedir. Ve bu ispatın insanın iradesini Allah'a yönetmesi ve Allah'ın ondan talep ettiklerini yapmasıyla gerçekleşeceğini söyler.

Nurettin Topçu insan iradesine ilişkin olan yaratıcılıktan bahseder. Yaratıcılık için ıstırap önemli bir atılım sağlar. İstırap, merhamet denen yaratıcılık anlamına gelir (Topçu, 1997, s. 111). İstırap, yok olma endişesidir. Yok olma endişesi insanı sabitlik durumundan çıkarır. Sabitlikten çıkan insan harekete başlar. "Hareket (...) insanın dış dünyaya yaptığı

etkiler, iradeden olan benliğin duygularla çarpışmasından doğan bir neticedir” (Topçu, 2012, s. 16-17). Hareket eden insan dünyaya karşı tavır alır ve onu dönüştürmeye teşebbüs eder. Yani ıstırap, insanın dünyayı değiştirmesini sağlar. Dünyayı değiştiren insanlar, içlerinde en fazla ıstırap duyan kimselerdir. “İstırap, harfsiz, sözsüz, sessiz konuşabilen kalbin dilidir” (Kara, 1992, s. 27). “İnsan için ıstırap bir mürebbi, bir münebbih işlevi de görebilir. İnsanın bir derdinin, bir idealinin olması gerekir. Birçok sanatçı, birçok bilge kişi, birçok filozof, ıstırapın insanı besleyen yanını gündeme getirmişlerdir” (Uçan, 2016, s. 294). İnsanın ıstırap duyması için kendisiyle baş başa kalmalıdır. İnsan kendisiyle baş başa kalmaktan kaçır. Çünkü insanın kendisiyle baş başa kalması onun kendisiyle yüzleşmesine demektir. Böyle bir yüzleşme insanın kendisini sorgulamaya başlamasına yol açır. Ama insan, kendisini sorgulamak istemez. Bu sorgulamayı başlatma iradesini gösteren insan ıstırap duymaya başlar. Nurettin Topçu’ya göre insan kendisiyle baş başa kalmamak için topluma karışarak kendisinden, kendisiyle yüz yüze gelmekten “korunur” ama aynı zamanda ferdiyetini de kaybeder. Bu anlamda ferdiyet insanın ıstırap duyarak kazanabileceği bir şeydir. Toplum içine karışan insan, toplumun ona sunduğunu araştırmadan benimser, toplum içinde kendisiyle yüzleşmeden yaşamak insana geçici huzur sağlar. Geçici olmayan huzur, insanın kendisiyle yüzleşmesinden, ıstırap duymasından ve bu ıstırapın onun iradesini millet, devlet, sanat, din ve ahlak güzergâhlarından geçerek Allah’a ulaştırmasıyla mümkündür.

Millet Güzergâhında İrade

İstırapın yönlendirdiği insan iradesinin Allah’a olan yolculuğunun ilk durağı geçtiği millet güzergâhıdır. Nurettin Topçu milletin ben’den doğduğunu, çünkü ben’in muhtaçlığının giderilmek istenmesinin milleti var kıldığını düşünmektedir. Bu anlamda millet hem ben’e içkin hem de ben’e aşkındır. Ben’den ortaya çıkan millet, ben’de kalmaz, ben’i de ihtiva ederek devlet kurmaya yönelir. “Topçu’ya göre milleti var eden güç ortak idealler arasındaki misyonlardır ve bu misyonlar sadece ruhsal olabilir” (Duran ve Polat, 2010, s. 66). Anlaşıldığı üzere Nurettin Topçu, milleti fiziki bir olgu olarak ele almaz. Zira ona göre millet, maziden atıye giden zaman sürecinde tasavvur edilen varlıktır. Bu çerçevede Nurettin Topçu milleti, geçmişten geleceğe doğru akan nehre benzetir. Millet tarih içinde olayların yoğurduğu bir varlıktır. Geçmişten şimdiye doğru gelen ve bizden de akıp geleceğe giden bir nehre benzer (Topçu, 1970, s. 51). Millet de insana benzer bir şekilde ruh ve vücuda sahiptir. “Onun da bir vücudu ve ruhu vardır. Onda da ruh vücuda hayat verir ve vücudun ideali ruhu kuvvetlendirmektedir” (Topçu, 2012, s. 33). O, milletin vücudunun coğrafya, tarih ve güzel sanatlardan ibaret olduğunu söyler. “Milletin vücudu nelerden meydana gelir? Onu teşkil edici unsurları, yani bu vücudun esaslı uzuvlarını araştırarak olursak bunları coğrafya, tarih ve güzel sanatlardan ibaret görürüz” (Topçu, 2012, s. 33).

Nurettin Topçu, milletin coğrafyasının, o milletin vatanı olduğunu der. Başka bir ifadeyle vatan, millet vücudunun en somutlaşmış durumudur. Nurettin Topçu, vatanın belirli bir toprak bütününden müteşekkil olduğunu söyler.

Milletin vücudunun diğer bir ögesi olan tarih, milleti oluşturan fertlerin fedakarlıkları sonucu ortaya çıkar. Ona göre milli tarih, milletin gıdalanması temin eden menbadır. Ve millete darbe vurmaya hedefleyenler önce o milletin tarihinin unutulmasına çalışırlar. Zira ona göre milletin ruhunun da menbaı tarihtir. Ve millet, içinde bulunduğu zorluklardan tarihten yardım alarak kurtulabilir. “(...) ve bu manada ölümler bizi yaşıyorlar” (Topçu, 2012, s. 35).

Güzel sanatlar Nurettin Topçu’ya göre milletin vücudunun çiçekleridir. Zira millet, güzel sanatlar vasıtasıyla kendisini dış âleme sunar. Ancak güzel sanatların,

milletten ilham alması şarttır. Bu bağlamda güzel sanatların milletin doğasına mutabık şeyleri terennüm etmesi gerektiğini diyen Nurettin Topçu, milleti oluşturan fertlerin kendi güzel sanatlarını terk ederek, öteki milletlerin güzel sanatlarını icra etmelerini eleştirir. Ve bu durumun taklit anlamına geldiğini ve taklidin millete neşe sunamayacağını söyler.

Nurettin Topçu'ya göre milletin kutsal değerlerini terk etmesi onun sefaletiyle sonuçlanır. Ona göre bu süreç, milletin kutsal değerleri olan din, tarih ve dilin değiştirmeye çalışmakla başlar. Milletin kendi diliyle var olduğunu, bir milletin diliyle aynı yaşta olduğunu, her milletin kendi diliyle düşündüğünü söyleyen Nurettin Topçu, milletin dilinin bozulmasının milletin yok olmasıyla eşit olduğunu ifade eder. Aynı şekilde dini değiştirmeye çalışmanın da milleti sefalete düşürecek etkenlerden biri olduğu kanaatinde. Milletin hafızası olarak tarihi gören Nurettin Topçu, hafızasız bir geleceğin tasavvur edilemeyeceğini söyler. "Geçmiş karakterimizin sanatkarıdır, binaenaleyh bilincimizin yaratıcısıdır. Tarihin yok sayıldığı yerde millet de insan da yok olur" (Topçu, 1978, s. 174). Ona göre gelecekte yoksun olan millet amaçtan yoksun olan bir millet manasına gelir. Sonuç olarak Nurettin Topçu milletin sefalete düşmesini, iradenin millet güzergâhında amacını kaybetmesine bağlar. İradenin amacı uğradığı güzergâhları Allah'la irtibatlı bir şekilde ihya etmektir. Millet güzergâhında olan irade Allah'la irtibat kurmadığı için hareket enerjisini tüketir. Ve hareket enerjisi tükenen milletler diğer milletlerin kölesi durumuna düşer.

Devlet Güzergâhında İrade

Devleti, milletin teşkil ettiği manevi birlik olarak tanımlayan Nurettin Topçu, milletin vücudunun vatan toprağı, ruhunun da devlet olduğunu söyler. Devletin varlığının temelini hakimiyet olduğunu ifade eden Nurettin Topçu, vatani üzerinde egemenlik kuramayan milletin ruhunun yani devletin olmadığını der. Bu bağlamda o, devletsiz vatani cesede benzetir (Topçu, 1969, s. 49). Millet iradesi kendisini devlette somutlaştırır. "Devlet, esas itibariyle, bu hakimiyet iradesinin kendisidir" (Topçu, 2012, s. 50). Hakimiyet iradesinin millettten beslendiğini ve milleti temsil ettiğini söyleyen Nurettin Topçu, devlet kurmayan veya devletine sahip çıkmayan milletlerin diğer devletlerin hakimiyeti altına düştüklerini ifade eder. Dâhile ve harice yönelik egemenliği olan devletin gücünü iyi ve güzel amaçlar için kullanması gerektiğini vurgular. Bunu yapan devletin erdemli olduğunun altını çizen Nurettin Topçu böyle bir devletin, iradesinin kendisine değil Allah'a yönelten devlet olduğunu ifade eder. Nurettin Topçu iradesini Allah'a yönelten devletten "bahtiyar belde" olarak söz etmektedir. "Hayatın gayesi, onu yaşanmaya değerli yapan şey, varlıklar basamağında ilerleyerek cansız maddeden bitkiye ve hayvana, ondan da insana yükselten evrimin, insanlığı Allah'a yaranma sevgisine ulaştırmasıdır. Allah'a yaranmayı hayatının gayesi yapan insan, faziletli insandır. Faziletli insanların bir arada yaşadıkları belde ise "bahtiyar belde"dir" (Topçu, 1970, s. 4). Güçlerini kötü amaçları gerçekleştirmek için kullanan devletler ise erdemsizdir. Nitekim o devletler iradeyi, haz ve çıkar uğruna hareket geçirirler.

Nurettin Topçu devleti var kılan iradenin iki menbaı olduğunu söyler. Bunlar biri ferdi diğeri ise ilahidir. Devlet ferdi iradede neşet ederek fertlerin üzerine çıkar. Başka bir ifadeyle esasında ferdi iradede neşet eden devlet, fertleri belirleyen güce dönüşür. "Devlet, millet vücudunun ruh kazanması ve ilahî ruhun millete vücut kazandırması demektir" (Topçu, 2012, s. 52) tezini savunan Nurettin Topçu, ferdi iradenin de neşet ettiği, beslendiği ilahi özün devlet tarafından yok sayılması veya unutulması durumunda devletin mutlaklaşacağını ileri sürer. "İyi ve namuskâr devletin amacı, yaşattığı iradeyi, amaçların amacı olan Allah'a ulaştırıcı yoldan götürmektir. Yıkılması lazım olan devlet, iradesini fertlerin ve zümrelerin menfaatleri uğruna harcayan devlettir" (Topçu, 2012, s.

51). Dolayısıyla devlet aslında fertten neşet eden ama fertte kalmayan ve milleti Allah'a ulaşmak için hamleler yapan iradenin bir güzergâhıdır. Fakat bunu unutan veya bu hakikati karartan/yok sayan devletler de mevcuttur. Bu bağlamda Nurettin Topçu bir devletin değerini o devletin Allah'la olan irtibat seviyesinin belirlediği kanaatindedir. İradesini Allah'a yönelten devlet, fertlere de adaletle davranır.

Milletten devlete yönelen irade olduğu gibi devletten millete doğru yönelen irade de var. Milletten devlete yönelen irade Nurettin Topçu felsefesinde teslimiyet adını alır. Ama bu iradenin nihai teslimiyeti Allah'a olmalıdır. Devletten millete yönelen irade ise hakimiyettir. Allah'la olan bağınyı kaybeden/unutan veya yok sayan devlet fertten kendisine teslimiyeti ve kendisinden ferde uzanan hakimiyeti esas alır. "Bu aynı zamanda bir siyasi kavram olan hakimiyet fikrinin Yüce Allah'ta temerküz ettiğini ve oradan âleme, devlete, insana yayıldığını gösterir. Yükseliş çizgisi aşağıdan yukarıya yani insandan Allah'a doğru ise itaat ve teslimiyet kavramları etrafında şekillenir (Kara, 2006, s. 247). Yani devlet idarecileri teslimiyet ve hakimiyetin hakikatini fahmetmez veya bu hakikati yok sayarlarsa o devlet mesuliyetsiz olur. Mesuliyet bilincinden yoksun devlet bir diktaya dönüşür.

Milli Devlet

Nurettin Topçu, monarşi, aristokrasi ve demokrasinin kendinde kötülük içermediğini, kötülüğün işbu yönetim şekillerini icra edenlerden kaynakladığı görüşündedir. "Hiçbir rejim kendiliğinden mutlak surette ne iyidir ne de fenadır; esas olan onu kullanacak insanın ruh ve ahlak yapısıdır" (Topçu, 2012, s. 124).

Dinini ve dilini koruyan devletin milli devlet olduğunu diyen Nurettin Topçu, dini şeklen değil kalben yaşayan devlet idarecilerinin dindar nesillerin yetişmesine vesile olacağını bildirir. Ona göre din, sadece camilerde değil, insanlar arası ilişkiler de yaşam bulmalıdır. Aynı şekilde milli devletin milletin dilini de koruması gerekir. Bu bağlamda onun dile yabancı sözcüklerin dâhil edilmesine şiddetle karşı çıktığını görürüz. Milli devletin bir görevi de dile yabancı sözcüklerin sokulmasının karşısını almaktır. Ayrıca bu istikamette yabancı okulların da kapatılması gerektiğini düşünür. Bu bağlamda şunları söyler: "Yabancı dilde öğretim yapan mektepler Türk çocuğu için ideal mektep oluyor. Bu hal yakın bir gelecekte milliyet ve kültür davasının mezarı başında ağlayacağımızı haber vermektedir" (Topçu, 1997, s. 12). Ayrıca o, yabancı okullarda eğitim alanların kendi ataları gibi akıl yürütmediklerine dikkat çekerek, yabancı dilde düşünmenin olası olumsuz sonuçlarından söz eder. "Bir milletin bağrında yabancı mektep milletin kültürüne sokulmuş hançerdir (...). Çocuklarına yabancı dil öğretmek için yabancı mektebe koşanlar bir avuç su içmek için suda boğulanlardır" (Topçu, 1997, s. 55). Dolayısıyla onun yaklaşımına göre milli devlet, çocukların eğitime önem vermeli, çocukların geçmişten beslenmelerini sağlamalıdır. "Milli devlet, sefaletimizin değil, düşüncemize inen ilahî ilham ile aşkın, varlık vereceği devlettir" (Topçu, 2012, s. 123).

İktidarın milletin eline geçmesinde demokrasinin bir araç olduğunu diyen Nurettin Topçu, belirttiğimiz üzere hiçbir rejimin kendinde kötü olmadığını ifade eder. O, demokrasiyi sorunlarımıza çözüm olacak beklentisiyle ithal ettiğimizi şu sözlerle anlatır. "Batıda XVIII. asrın, bizde geçen asrın sonlarından beri demokrasi, cemiyet için bir nevi dünya cenneti olarak tasarlanmış ve insanlığın mukaddes hayali halinde karşılanmıştı" (Topçu, 2012, s. 125). Türkiye'nin demokrasiyi etik bir süzgeçten geçirmeksizin uygulamaya çalışmasını eleştirir. Demokrasiyi uygulamadan önce kendi ruh halimize uygun duruma getirmemiz gerektiğini söyler. Bunun yapılmadığını daha doğrusu yapılamadığını ekler. Zira demokrasini etik bir süzgeçten geçirmek için münevver bir sınıfa gereksinim olduğunu der. Onun felsefesine göre demokrasi bir araçtır ve milletin

iradesinin yöneldiği amaca hizmet etmesi sağlanmalıdır. Kendimizin efendisi olduğunu unuttuğumuz için, demokrasi bize patronluk yapmaya başladı diyen Nurettin Topçu'ya göre "batıdan gelen her fikir gibi, demokrasi bizde halka "amentü" halinde ezberletildi. Tenkit ve münakaşa edilmedi" (Topçu, 2012, s. 124). O, demokrasinin onu tatbik edenlerin erdemlerine bağlı olarak iyi bir araca dönüşebileceğinin altını çizmekle birlikte demokrasinin bilenle bilmeyenleri eşitlemesi durumunu tenkit eder. Her ülkede bilmeyenlerin sayısının bilenlerden üstün olduğuna dikkat çekerek demokrasinin olumsuz yönlerinden söz eder. Bu bağlamda Sinan Ceran şu tespitte bulunur: "Demokrasi, her ferdin idareye iştiraki olduğundan, oy kullandığı için bütün halkın faziletli olmasının gerektiğini belirtir. Topçu'ya göre demokrasinin mahzuru da zaten burasıdır" (Ceran, 2006, s. 302). Binaenaleyh "Nurettin Topçu'nun demokrasi ve demokratik yönetim biçimine ihtiyatlı yaklaştığı anlaşılmaktadır. Ona göre devlet insan gibidir. Yaşayan organizmadır ve kökenini ilahi güçten almak zorundadır" (Sezer ve Güzel, 2017, s. 416). Ancak demokrasiyi etik süzgeçten geçiren milletlerin bu sorunları asgari seviyeye indirdiklerini vurgulayan Nurettin Topçu bunun münevver sınıfa sahip olmalarından dolayı mümkün olduğunu da belirtir. Türkiye'de ise nitelik ve nicelik bakımından münevverlerin sayısının az olduğuna dikkat çekerek din, eğitim, politika, ekonomi, basında münevverlerin hâkim konumda olmadıklarını söyler. Her alanda olduğu gibi bu alanlarda da sahte münevverlerin iş başında olduğunu belirten Nurettin Topçu, sahte münevver sınıfının milletin dertlerinden habersiz, milletin sorunlarını çözmek için ileri sürdükleri fikirlerin ise Batı'dan ithal olduğunu ekler. Sonuç olarak Nurettin Topçu seçim öncesi ve sonrasında topluma yön veren münevver sınıfının olmamasından söz ederek, Batı'ya hizmet eden sahte münevver sınıfının toplumu yönlendirdiğini ifade eder.

Sanat Güzergâhında İrade

Nurettin Topçu iradenin devletten sonra uğradığı güzergâhın sanat olduğunu belirtir. Ve iradenin sanat alanına amaç kazandırdığını, bu amaç sayesinde sanatın kendisi için, toplum ve siyaset için olmaktan çıkar ve ulviyete ulaşır. Ona göre sanatın hakiki tabiatını anlamayanlar sanatın vehimlerden ibaret olduğunu düşünürler ve aklın doğa karşısındaki taaccübünün sanatı meydana çıkardığını varsayarlar. Hâlbuki sanatta akıl sadece tetikleyici güçtür. Binaenaleyh sanatta belirleyici güç olarak duyuları ön plana çıkaranların sanat ve irade arasındaki irtibatı kuramadıklarına dikkat çeker. "Topçu'ya göre iki çeşit sanatçı vardır: Hayata koşanlar ve hayattan kaçanlar" (Kök, s. 443). Nurettin Topçu, sanat alanında merkezi gücün aşk olduğunu savunur. Sanatçının aşk kaynağının irade olduğunu ekleyerek aşkını iradeden almayan sanatçının hakiki sanat eserini yaratamayacağını der. "Ümmetini kurtarmayan bir peygamber nasıl bedbaht olursa, yaşadığı eserini yazamayan sanatkâr da öyle bedbahttır; o kendini kurtarmamıştır" (Topçu, 2007, s. 230). Nurettin Topçu toplum ve siyaset için yapılan sanat faaliyetinden de söz ederek, bu faaliyet sonucu ortaya çıkan ürün bir eser değil alet olduğuna değinir. Kanaatimizce Nurettin Topçu, sanatı ve sanatçıyı varoluşsal ve zamansal açıdan incelemesi bakımından estetiği kuran bir ilke olarak aşkı ön plana çıkarır. Bu anlamda sanatın varlık sebebinin aşk olduğunu kabul eder. Nurettin Topçu'nun aşk ve iman arasında doğrudan bağ kurduğu da söylenebilir. "Bu anlamda Topçu, vahyin gelmesine sebep olan ilk hareketin Hz. Peygamber'in ruhunda kaynayan aşk olduğunu belirtmektedir. Hira dağında ilk vahyi karşılayan aşk, daha sonra Hz. Peygamber'in ruhunu miraca, ilahi huzura çıkarmıştır" (Kuzucu, 2021, s. 168). Binaenaleyh o estetik ve mistik iman diye aşkla irtibatlı iki kavramdan söz ederek "birincisinden sanat iradesi, ikincisinden din iradesi doğuyor" (Topçu, 2012, s. 64) der. Estetik imanın var kıldığı sanat Allah'a yaklaşma/yakınlaşma teşebbüsüdür. Ancak Nurettin Topçu, sanat alanında insan

iradesinin Allah'ı yakınlığın sınırı olduğunu söyler. Bu bağlamda M. Orhan Okay'ın ifade ettiği fikirlere katılıyoruz. "Nurettin Topçu din ile sanat arasında, her ikisinin de hem kaynağı hem de gayesi bakımından büyük benzerlikler, yakınlıklar görmektedir (...). Bilinen ve dinî mânâda imanı mevcut olmasa bile bir sanatkârı sevk eden sonsuzluk aşkı ve ihtirası, neticede onu Allah'a ulaştıracaktır" (Okay, 2006, s. 334-335). Nurettin Topçu'ya göre sanat güzergâhına uğrayan irade, insanı mevzu bahis sınıra getirir ve işbu sınırın aşılması için din alanına uğramaya şevk eder. "Topçu, sanatı sonsuzluğa ulaşmak olarak anlar. Vahiy, peygamberlere gelir. İlham ise sanatçıya gelir. Her ikisi de Allah'ın bir lütfudur. Bu bağlamda din ile sanat arasında da bir ilişki vardır ve gerçek sanat, kişiyi Allah'a ulaştırır" (Uçan, 2016, s. 292). Dolayısıyla ona göre Allah'a olan aşk, sanat güzergâhında sarıhlik ve kesinlik kazanır. Ayrıca sanat alanında insanın Allah'a olan yakınlığı, insanın Allah'la kendi arasında var olan sınıra daha da yaklaşma aşkını artırır. Bu bakımdan sanatçı işbu aşkı yaşayan şahıstır ve mistik iman da onun sınıra daha fazla yaklaşma aşkının bir diğer adıdır.

Allah'a yaklaşma sanatçıda ebedi olanın varlığı üzerine belli bir idrakin ortaya çıkmasıyla sonuçlanır. Bu idrakin tesiri altında olan sanatçı ontolojik bir statü olan yoklukla mücadele etmeye başlar. Sanatçının yoklukla mücadelesi sanatçının eserler vermesine sebebiyet verir. Bu bağlamda Nurettin Topçu sanat eserlerinin kalıcılığının yokluk üzerinde kazanılmış zafer olduğunu söyler. "Sanat onun düşüncesinde boş bir edim, bir oyun, anlamsız bir tasavvur veya tahayyül (ya da fantezi ve vehim) olmanın; yani heva ve heves olmanın ötesine taşıp, varlıkla yokluk arasındaki gelgitte varoluşsal bir tercihle ilintili hale gelir" (Çağan, 2006, s. 343).

Dinde Güzergâhında İrade

Nurettin Topçu açısından din, insana güç veren menbadır. Fakat bu menba ile sahih bir şekilde kurulmayan irtibat sorunların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Nurettin Topçu, din alanını ekonomi alanıyla karıştıran ve dini değerleri meta olarak kabul edenlerin sayısının giderek artmasını kaygı verici bir durum olarak telakki eder. Ona göre dini değerleri meta olarak kabul edenler, imanla küfür arasındaki hududu belirlemeyi kendilerine vazife edinerek din tüccarlığı yaparlar. "Din, bir meslek olamaz; o insanlığımızın cevheridir. Bir kısım insanların din adamı diye ayrı bir içtimai sınıf meydana getirmeleri, dinin bir dünya sanatı haline koyulmasına yol açmıştır. Hepimiz din adamıyız, hep Allah yolunda olmamız gerekiyor" (Topçu, 1997s. 162). Nurettin Topçu İslam tarihinden örnekler vererek şeriat ve tarikatın birlikte var olduğunu, şeriatın kurallarına tarikatların estetik boyut kazandırdığını ve edebin bu şekilde ortaya çıktığına dikkat çeker. Nurettin Topçu iradenin din güzergâhında kemal bulması için ferdi ruhların faaliyetlerine gereksinimden söz eder. Örneğin kendilerinden birer ferdi ruh olarak bahsettiği Yunus Emre, Mevlana, Mehmet Akif gibi şahıslar ona göre inananların Allah'a dönmelerine hizmet etmişler. Bu şahıslar inananlara Allah'ın halifeleri olduklarını yeniden hatırlatır. Halifeliğimizin şuuruna vakıf olmamız bize, kimin halifesi olduğumuzu hatırlatır.

Nurettin Topçu, yaşamının merkezine dini yerleştiren biri için dünya hayatının değerini yitirdiğini söyleyerek yaşamın merkezine dini yerleştiren milletin de muzaffer olacağı kanaatinde. Nurettin Topçu din güzergâhında Allah'la buluşan iradenin insanın olmakla birlikte artık Allah'ın iradesi olduğunu savunur. Bu bağlamda Nurettin Topçu'nun vahdet-i vücudça bir ontolojik yaklaşımı benimsediği düşünülebilir. Nitekim onun Orhan Okay'a yazdığı mektubunda şu cümleler bu bağlamda değerlendirilebilir. "Varlıkların üstündeki perde kaldırılınca görülüyor ki Allah'tan başka bir şey yok. Vahdet -i vücudçulara kızma, softalara uyup da onları mantıkla tenkide kalma" (Okay, 2015, s. 104).

Nurettin Topçu, iradenin fertten Allah'a, Allah'tan ferde doğru iki yönlü hareketinden söz eder. "Allah'ın bütün hareketlerimize nüfuz etmesi dolayısıyla ki, medeniyetler kurulduktan beri yeryüzünde mabetsiz şehir görülmedi" (Topçu, 2012, s. 71) diyerek aslında fertten Allah'a ulaşan iradenin bu kez Allah'tan ferde doğru hareket ederken ahlak, din, sanat, devlet, millet ve fert alanlarını kurduğunu/tahribattan kurtardığını söyler. Ayrıca "Topçu'ya göre hareket, insanla Allah'ın bir sentezidir" (İrğat, 2011, s. 132). Dolayısıyla aslında sadece bir tek irade var. O irade de Allah'ın iradesidir. İnsanın iradesi ise Allah'ın iradesinin bir parçasıdır ve bütüne kavuşmak için hareket eder.

Ahlâk Güzergâhında İrade

İradenin dinden sonra uğradığı güzergâh ahlâktır. O ahlakın dinden neşet ettiğini ve ahlaklı kimsenin dinini kâmil bir şekilde yaşayabileceğini savunur. Fakat ahlâklı olmakla uysal olmak arasında farkın üzerinde duran filozof, uysal insanın toplumun kendisine sunduğu yaşam tarzını benimsediğini ileri sürer. Ona göre uysal insanlar toplumun mevcut düzenini olduğu gibi korumaya çalışırlar. Ama der "bunlar düşünmezler ki, eğer bir nizamın muhafazası ahlâkın gayesi olsaydı, ilk cemiyetin hayat nizamını bugüne kadar muhafaza etmemiz lazım gelecekti" (Topçu, 2012, s. 74). Ahlâk sahibi insan, uysal insanın aksine kendisine sunulan yaşam tarzını benimsemeyen, eleştirel bakış açısını haiz kimsedir. Ona göre ahlaklı insanın sahip olduğu eleştirel bakış açısı isyankar ruhunun bir yansımasıdır. "Ahlak adına fertlerin vicdanında doğan isyan hareketi de toplumun ahlaki düzene yükselmesini amaç edinmektedir" (Topçu, 2017, s. 18). Bu sebeple ahlâk sahibi olan insan kendisini ve dünyayı değiştirebilen/dönüştürebilen kimsedir.

Ahlâk sahibi insanın amacı Allah'ın ahlâkıyla ahlaklanmaktır diyen Nurettin Topçu, bunun ancak iradenin Allah'a ulaşmasıyla mümkün olabileceğini savunur. İradenin ahlak güzergâhında oyalayabilecek unsur sözde ahlâktır. İşbu sözde ahlâka Nurettin Topçu konformist ahlâk ismini verir. Konformist ahlâk, insanın kendisine sunulan düzeni sorgulamadan benimseme tavrıdır ve konformist ahlâk, aslında iradeyi farkında olsun veya olmasın reddeden bir ahlâktır. Nitekim Nurettin Topçu'ya göre konformist ahlâk, milli iradenin hükümran olduğu ülkelere giremez. "(...) konformistler hayata karşı cesur davranamazlar, onlar hareket ve irade adamı değillerdir ve iradenin cesaretiyle vücut bulmuş şahsiyet ve hürriyetlerinin yerini zekânın oyunları almıştır" (Gündoğan, 2016, s. 193). İradenin tahrip olduğu yerde insanlar makineleşir. Makineleşen insanlardan oluşan toplumların maddi refahları yükselir ama manevi buhran yaşarlar. Dolayısıyla Nurettin Topçu'ya göre konformist ahlak maddi refahın yanında manevi fakirlik de getirir. Manevi fakirlikten kurtulmak için irade manevi dünyaya yönelmeli ve Allah'a teslim olmalıdır. Ancak Nurettin Topçu burada teslimiyet ve itaat arasındaki farka dikkat çeker. Zira konformist ahlâk insanı itaatkâr yapar ve konformist insanın uysallığı da itaatkârlığından kaynaklanır. Teslimiyet ise Allah'ın ahlâkıyla ahlaklanmak demektir. Böyle bir ahlâka sahip olmak, insanı Allah'tan başkasına karşı isyan ruhuyla donatır. Nurettin Topçu'ya göre ancak Allah'a teslim olan kimse dünyaya hayır diyebilir. Ve özgürlük dünyaya hayır demekle başlar. İşte bu şekilde "isyan, Allah'ın bizdeki hareketidir" (Topçu, 2012, s. 77).

Sonuç

Nurettin Topçu'nun faziletsiz adlandırdığı devlet aslında modern devlettir. Nurettin Topçu, Türk milletinin doğasına uygun bir devleti, modern devletin karşısına konumlandırır. Nurettin Topçu modern devletin neden değil netice olduğunun farkında olduğu için sorunun esasında yer alan varoluş sorununa vurgu yapar. O, varoluşla bağlı

sorunların çözülmesi halinde modern devletin de yerini alternatif devlete faziletli devlete/bahtiyar beldeye bırakacağı kanaatindedir. Nurettin Topçu “aralarında insan yetiştirmeden devlet nizamı kurmaya kalkanlar nasıl elleri boşlukta kaldılar” (Topçu, 2012, s. 83) diyerek aslında buna işaret eder. Başka bir ifadeyle Nurettin Topçu için devlet kuramında merkezi olan irade sahibi insandır. Devlet idarecilerinin, insanın Allah’ın halifesi olduğu hakikatini yeniden hatırlamalarıyla birlikte sorunların da çözüleceğini söyleyen Nurettin Topçu aslında fertten başlayan sırasıyla millet, devlet, sanat, din ve ahlak güzergâhlarına uğrayan iradenin “hikâyesini” anlatarak aslında modern bir *nasihatname* kaleme alır. “Fakat verdiği misallerle idealist bir düşünür olsa da ütopyik bir arayışı olmadığını göstermektedir. Çünkü olması gerekene dair bahsettiği idealin, olandan çok da ayrı bir yerde olmadığına inanmaktadır” (Nacak, 2019, s. 15).

Nurettin Topçu açısından devlet, Allah’ın iradesinin en çok hissedildiği alandır ve devlet teslimiyetin Allah’a, hâkimiyetin ise Allah’tan olduğu şuurunu terk ederse kendisini tanrılaşırabilir. Bu sebeple Nurettin Topçu yöneticilerin devletin, varlık hiyerarşisindeki konumunun farkında olmaları ve hakiki hâkimiyetin Allah’a ait olduğunu idrak etmeleri gerektiğini ileri sürer.

Kaynakça

- Ceran, S. (2006). Topçu’da Demokrasi Anlayışı İki Yanlıştan Biri. *Hece*, 109, 296-305.
- Çağan, K. (2006). Nurettin Topçu Düşüncesinde Sanatın Toplumsal ve Felsefi Temelleri. *Hece*, 109, 341-349.
- Duran, H. ve Polat, A. (2010). Nurettin Topçu’da Milliyetçilik ve Anadolu Milliyetçiliği. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 65-70.
- Gündoğan, A. O. (2016). Hareket, Muharrik ve Şahsiyet: Nurettin Topçu’da Ahlakın Yeniden İnşası. *40 Yıl Sonra Nurettin Topçu*, 190-194.
- İrğat, M. (2011). *Nurettin Topçu’da İrade Kavramı*. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Kara, İ. (2006). Bir Siyasi İhya Hareketi: Topçu’da Siyaset ve Devlet Telakkisi. *Hece*, 109, 244-254.
- Kara, M. (1992). Nurettin Topçu’nun Tasavvufî Düşüncesi. *Nurettin Topçu’ya Armağan*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kök, M. (1997). Nureddin Topçu’da Mistik İmanın Estetik ve Felsefî Temelleri. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13, 439-462.
- Kuzucu, M. (2021). *Hilmi Ziya Ülken’in Aşk Ahlakı ile Nurettin Topçu’nun İsyân Ahlakı’nın Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Nacak, İ. (2019). Nurettin Topçu ve İdeal Aydın Tasavvuru. *Tezkere Dergisi*, 67, 9-22.
- Okay, M. O. (2006). Nurettin Topçu’nun Güzel Sanatlara ve Edebiyata Bakışı. *Hece*, 109, 333-340.
- Okay, O. (2015). *Nurettin Topçu’nun Mektupları*. Ankara: Cümle Yayınları.
- Sezer, Ö. ve Güzel, A. (2017). Nurettin Topçu’da Devlet ve Demokrasi Düşüncesinin Temel Belirleyicisi Olarak Ahlak Anlayışı. *II. Türk İslam Siyasi Düşüncesi Kongresi Bildiriler Kitabı*, s. 403-418.
- Topçu, N. (1969). *İradenin Davası*. İstanbul: Hareket Yayınları.
- Topçu, N. (1970). Bahtiyar Belde. *Fikir ve Sanatta Hareket*, V (54), 4-6.

- Topçu, N. (1970). *Mehmet Akif*. İstanbul: Hareket Yayınları.
- Topçu, N. (1978). *Milliyetçiliğimizin Esasları*. İstanbul: Hareket Yayınları.
- Topçu, N. (1997). *Türkiye'nin Maarif Davası*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (1999). *Ahlâk Nizâmı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2006). *Varoluş Felsefesi, Hareket Felsefesi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2007). *Yarıncı Türkiye*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2012). *İradenin Davası-Devlet ve Demokrasi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Topçu, N. (2017). *Ahlak*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Uçan, H. (2016). Sanat, Gurbet ve Nurettin Topçu. *40 Yıl Sonra Nurettin Topçu*, s. 290-298.